

TORSO

opera a 8

Hudba / Music:

Vít Zouhar (5, 7–9, 11, 12)

Tomáš Hanzlík (1–4, 6, 10)

Libreto / Libretto:

P. David a S. Joanne Baptista,

občanským jménem Jan Kopecký (1696–1758)

Kostýmy / Costumes:

Vendula Johnová

Režie a umělecké vedení / Stage and art direction:

Tomáš Hanzlík

Obsazení / Scoring:

Canto, Alto, Tenore, Basso

Violino Primo, Violino Secondo, Violoncello et Cembalo

Ensemble Damian

Historické pozadí

Olomoucký biskup – kardinál Wolfgang Hanibal ze Schrattenbachu rád využíval svých jmenin a narozenin ke vznešenému teatralizování. Byla to jedna z mnoha pravidelných společenských událostí, kdy do svých rezidencí nechával povolát přední hudebníky evropských dvorů k pořádání operních představení. Právě u příležitosti oslav kardinálových narozenin zazněla dne 12. 9. 1728 na zámku v Kroměříži nová opera piaristy Davida Kopeckého nazvaná *Yta innocens*. Podobně jako v mnoha jiných případech se i tentokrát z opery dochovalo pouze tištěné libreto. Stejně jako tomu bylo u barokních oper *Epibateron* (1712), *Coronide* (1731) nebo *Endymio* (1727), jejichž hudba je dnes neznámá, zatoužil skladatel, muzikolog a umělecký vedoucí Ensemble Damian Tomáš Hanzlík staré libreto oživit. A stalo se tak hned dvakrát.

V březnu roku 2003 skladatel Hanzlík dokončil svou novou operu *Yta innocens* na stejnojmenné libreto Davida Kopeckého z roku 1728. Když se ale ukázalo, že Národní divadlo v Praze, které si premiéru rezervovalo pro projekt *Bušení do železné opony*, operu přesouvá až na rok 2004 a olomoucký festival *Baroko* tak nebude zakončen operní slavností, začal hledat jinou variantu. Ta přišla o dva měsíce později, při návratu z Pobaltí, kde Ensemble Damian uváděl operu *Coronide* Víta Zouhara. Tomáš Hanzlík navrhl skladateli Zouharovi, aby společně v krátkém čase napsali novou operu pro závěrečný večer festivalu *Baroko 2003* – opět na libreto *Yta innocens*, tentokrát však pouze na dvanáct vybraných scén, které se v Hanzlíkově nové opeře ještě neobjevily, tedy na jakési torso. To také dalo název nové opeře.

Dvanáct vybraných částí opery *Torso* si oba skladatelé rozdělili rovným dílem, s přesně vymezeným afektivním scénářem. Na rozdíl od opery *Yta innocens* tedy opera *Torso* postrádá kontinuální děj a je záměrně vytvořena jako zčásti zničená freska, jejíž postavy už ztratily tvář. Barokní patos afektivních scén umocňují stylizovaná scénická gesta převypravující hnutí duše. Bohaté kostýmy Venduly Johnové dotváří velkolepost osamocených příběhů a zvuk barokního souboru i hudební gesta čerpají z hudební rétoriky tak, aby dala posluchači porozumět a souznít s osudy, které se před ním odehrávají. Tato vzpomínka na operní Slavnost nabídla pouť za postavami Davida Kopeckého poprvé takřka po 275 letech, a to dne 28. září roku 2003 divákům festivalu *Baroko* v Olomouci.

★ ★ ★

Historical background

The Olomouc Bishop – Cardinal Wolfgang Hannibal from Schrattenbach liked to take the opportunity of his name days and birthdays for noble theatrical gestures. These were regular community events during which he invited the best musician of the European courts and organized opera performances. And it was on the occasion of the Cardinal's birthday on 12 September 1728 that Kroměříž heard a new opera by the Piarist David Kopecký, entitled *Yta innocens*. Similarly to many other cases, libretto is the only part of the opera that has survived until today, just like in other baroque operas *Epibateron* (1712), *Coronide* (1731) or *Endymio* (1727). This is why Tomáš Hanzlík, a composer, musicologist and an art director of Ensemble Damian began to dream about reviving the old libretto. This is exactly what happened, and what's more, it happened twice.

In March 2003, Tomáš Hanzlík finished his work on a new opera entitled *Yta innocens*, resuming the libretto by David Kopecký written in 1728. He suggested that he and Vít Zouhar write a new opera for the final evening of the music festival *Baroko 2003*, again using the libretto of *Yta innocens*, this time only twelve selected scenes which Hanzlík did not use in his opera. This torso also gave the name to the new opera.

Both composers took an equal share of the twelve selected scenes of the *Torso*, making use of a precisely specified affect scenario. Unlike *Yta innocens*, *Torso* lacks a continuous plot and it is deliberately put as a partly destroyed fresco in which many characters have already lost their faces. The baroque scenes are enhanced by the pathetic gestures talking about the movements of the soul. Rich costumes designed by Vendula Johnová underline the magnificence of the solitary stories and the sound of the baroque ensemble and the musical gestures are based on the musical rhetoric, so that the audience can understand the stories presented on the scene. This memory of the opera Ceremony is based on the voyage towards the characters of David Kopecký, taking part for the first time almost 275 years later, on the 28 September 2003 during the festival *Baroko* in Olomouc.

www.ensembledamian.com

Vít Zouhar – Tomáš Hanzlík

TORSO

opera a 8

Stačí kratičký okamžik

a Čas vše krásné na prach rozptýlí.

Tak i z tohoto příběhu zůstaly pouze radost a žal,

ale jeho postavy jsou už pryč

TORSO

libretto

1

Ouverture

2

O funestam fortem!
Ubi es! o chara soror?
En hoc unum solatium
Cessit, ut fumus in ventum.

Ó nešťasný osud!
Kde jsi, ó drahá sestro?
Ach, mé jediné potěšení
se vytratilo jako kouř ve větru.

Cor fuimus, anima una.
Mors cor illud vulneravit,
Et animam trucidavit.
Ubi es, o dulcis Soror!
Ubi vita? ubi cor meum?
Fuimus! non sumus.
O quis menti moeror!
Quid agam? quod moeror jubet,
Quod justo dolori lubet.

Byly jsme jedno srdce, jedna duše.
Smrt však zasadila srdci ránu
a duši zahubila.
Kde jsi, ó milá sestro?
Kde jsi můj živote, mé srdce?
Byly jsme, ale už nejsme.
Ó jak sklíčená je mysl!
Co si počnu? Co zármutek přikazuje,
čeho si žádá skutečný žal.

3

Ne mortis pateat malum.
Nihil sub Coelo occultum.
Sanguis clamat sanguinem,
Trux Mors mortem truce.
Quid fiet? faedus rumpetur,
Charum amicitiae vinculum.
O gravem dolorem!

Kéž není prozrazen zločin vraždy.
Pod nebem nic se neutají.
Krev volá po krvi,
hrozná smrt po hrozném smrti.
Co bude dál? Přerván je svazek,
drahé pouto přátelství.
Jak veliká bolest!

4

Petra nullos luctus gemit,
Neque moesta voce fremit,
Nusquam potest plorare.

Jen kámen nepláče pro žádný bol,
nevydává žalostný vzlyk
a nikdy nemůže lkát.

Non sum petra, sed sum caro
Casu pressa tam amaro,
Nec me possum juvare.

Já nejsem kámen, jsem živý tvor
svíraný tak hořkým osudem,
že nemohu se radovat.

5

Quercus licet saxis radicata
Semper tamen tremit
Quando Ventus fremit,
Et saxorum frangit colles.
Magis membra limo fabricata
Tristes horrent scenas
Mortis timent poenas
Cum sint nexus viro molles.
Actum est, pandi secretum,
Me merces, vel manet lethum.

I dub zakořeněný ve skále
se přece chvěje vždy,
když vítr burácí,
tříští se o vršky skal.
Oč více tělo stvořené z hlíny
se děsí nešťasných konců,
a obává smrtelných muk,
vždyť člověka drží tak měkké spoje.
Dokonáno. Prozradil jsem tajemství,
čeká mě odměna nebo smrt.

6

Ferus fera fies,
Dum in casses rues.
Lues dignam culpa poenam,
Infelici morte plenam.
Sylvis casses explicantur,
Technae, doli apparantur,
In necem fera vadat.
Inter enses furens pergam,
Herum stygis fundo mergam
Ut ossa diu cadat.

Sám ukrutný, staneš se šelmou,
až padneš do pasti.
Zaplatíš za zločin patřičným trestem,
jenž bídná završí smrt.
V lese jsou rozvěšeny sítě,
připraveny nástrahy a pasti,
vstříc smrti ať šelma kráčí.
Běsnící pustím se do zápasu,
uvrhnu pána na dno Stygu,
jenž odplaví kosti do podsvětí.

7

Adverto, mihi cuduntur doli,
Mihi fraudes struuntur, et casses.
O! qui me torquent timores!
Membra pervadunt horrores.
Inter maris undas navis
Inter tempestates avis
Volat plena timore.

Hle, je snována na mne lest,
strojeny úklady a líčeny pasti.
Ó, jaká úzkost mě obtáčí,
hrůza tělem proniká.
Loď po vlnách moře
i pták uprostřed bouře
letí pln strachu.

In me surgunt fluctus Irae,
Tempestates furunt dirae
Vivo plenus horrore.

Zdvíhá se ve mně vlna hněvu,
zuří strašlivá vichřice,
žiji naplněn děsem.

8

Haec in arma ruo,
Tibi mortem struo.
Arcum intendam,
Martem prehendam,
Tela vibrabo,
Nunquam errabo
Sic morte mortem,
Sic sorte sortem
Ultrix pensabo,
Reum mulctabo.

Vrhám se do boje,
chystám ti smrt.
Natáhnu tělivu,
povolám Marta,
vypustím šíp,
jímž nechybím nikdy.
Tak smrti smrt,
osudem osud
jak mstitelka oplatím
a viníka potrestám.

9

Tandem caput metam morti,
Juncta mihi manu sorti,
Plures manus possunt plura
Duo unum vincunt crura
Nemo resistit duobus
Ambo sumus Viri fortes,
Tristes nemo timet mortes,
Nullus par erit ambobus.

Konečně smrti useknu hlavu
pravici spjatou s mým osudem.
Víc rukou dokáže více,
dvě paže nad jednou zvítězí.
Žádný se nebude protivit dvěma,
oba přec jsme chrabří reci.
Pryč je strach z žalostné smrti,
nikdo se nevyrovná dvěma.

10

Sacrata coelorum sidera,
Regio divorum prospera,
Me tui cape amantem.
Tuos dum penso favores,
Ardeo, ut aethna flammis.
Quid quid polus jubet,
Mihi totum lubet.
In te meae delitiae,
Spes est, mea in te salus,
Heu! quam sunt infelices,

Posvátná souhvězdí nebe,
krajino božských milostí,
přijmi mne – svou milenku.
Když zakouším Tvou lásku,
jak Etna hořím plameny.
Cokoli nebe ukládá,
vyhovuje mi cele.
V Tobě je mé potěšení,
naděje i moje spása.
Běda! Jak nešťastní jsou ti,

Quos hic trahunt voluptates;
Omnes vivunt vento pares.
Non sic, quos beant sidera;
Vitam vivunt faustiore,
Statuta polorum lege
Est gaudere sempiternum.

kteří jsou ve vleku rozkoší.
Život, jak vítr jim uplývá.
Nebesa naopak odměňují ty,
kteří vedou požehnanější život.
Dle nebem stanoveného řádu
se budou radovat věčně.

11

O grande cordis solamen!
Afflictae mentis levamen!
Respiro, pono dolorem,
Sciendo soror sororem
Chara vita potiri.
Quisque suum libens videt,
Quando adest, laetus ridet,
Nil vult ultra sortiri.

Ó veliké potěšení srdce!
Útěcho ztrápené mysli!
Opět dýchám, odkládám žal.
Když sestra se dozví o sestře,
dosáhne klidu v žití.
Kdokoli vidí milého rád,
když s ním je, šťastně se směje,
netouží naléztí více.

12

Laeta tuba plausus sonet,
Sonent chordae, chorus monet,
Cornu clangat jucunditatis.
Polo summus honor cedat;
Gratam astris vocem edat,
Statum canat beatitatis.

Ať radostně hraje fanfáry trubka,
drnčí struny a zpívá sbor,
vesele hlaholí polnice.
Nebi ať případně nejvyšší pocta,
ke hvězdám letí děkovný hlas,
jenž blažený oslaví stav.

★ ★ ★

